

The Effect of Microcredit on Empowerment, Job Creation and Poverty Reduction in the Development of Local Communities (Case Study: Ahmadi district, Hajiabad, Hormozgan)

Behrouz Badko^{1✉}, Mohammad Ghasemisiani², Ali Ranjbaraki³, Mohmmad Hamed Shambayati⁴, Ahmad Shakiba⁵

1. Assistant professor, member of the academic staff of Jihad University.
✉ E-mail: badkoo87@gmail.com
2. Assistant professor, member of the academic staff of Jihad University Humanities and Social Studies Research Institute.
E-mail: ghasemi_siani@yahoo.com
3. Assistant professor, member of the academic staff of Jihad University Humanities and Social Studies Research Institute.
E-mail: a.ranjbaraki@gmail.com
4. Member of Jihad University's Organization for Commercialization of Technology and Knowledge Economy.
E-mail: shambayati91@yahoo.com
4. Assistant professor, member of the academic staff of Jihad University Humanities and Social Studies Research Institute.
E-mail: adshakiba@yahoo.com

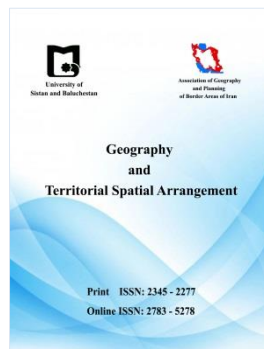

How to Cite: Badko, B; Ghasemisiani, M; Ranjbaraki, A; Shambayati, M. H & Shakiba, A (2022). The Effect of Microcredit on Empowerment, Job Creation and Poverty Reduction in the Development of Local Communities (Case Study: Ahmadi district, Hajiabad, Hormozgan). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 12 (44), 201-206.

DOI: <http://dx.doi.org/10.22111/GAIJ.2022.39544.2955>

Article type:
Research Article

Received:
14/01/2022
Received in revised form:
16/04/2022
Accepted:
26/07/2022
Publisher online:
21/09/2022

Keywords:

Empowerment, Poverty Alleviation, Employment, Local Community, Ahmadi district.

ABSTRACT

Microcredits have been introduced as one of the solutions for empowerment, job creation and poverty reduction in developing countries. In Iran, micro financing or creation of empowerment funds has been pursued and implemented in various ways by various institutions and organizations in rural and deprived areas. In recent years, the Alavi Foundation has tried to reduce poverty, job creation and empowerment in rural areas by entering deprived areas and creating a suitable empowerment plan to create a protest fund. The purpose of this study is to investigate the role of the Empowerment Fund in the local community. In this research, the paradigm of positivism has been used. The tool for collecting field information is the questionnaire and the method of analyzing the collected data is the one-sample T-test and the correlation matrix of inferential statistics. The target community was 2579 members of the empowerment fund affiliated to the Alavi Foundation in 30 villages of Ahmadi section of Hajiabad city of Hormozgan province. The results show that the micro-credit fund is in the poverty line with an average of 3.62 and in empowerment and job creation with an average of 3.52 and 3.44 is within the allowable and effective limits. Also, the results of a correlation coefficient of 0.462 between the component of empowerment with the development of local community have shown that there is a correlation of 0.451 between the component of poverty alleviation and poor development and a correlation of 0.474 between the component of job creation and poor development. Finally, the data revealed that there is a meaningful relationship between these factors and the development of rural areas and the seats have played an effective role in the development of the target villages.

© the Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

Extended Abstract

Introduction

Microcredits have been introduced as one of the solutions for empowerment, job creation and poverty reduction in developing countries. In Iran, micro financing or creation of empowerment funds has been pursued and implemented in various ways and by various institutions and organizations in rural and underprivileged areas, and due to the effectiveness of this strategy in the field of empowerment, job creation and poverty reduction of local and rural communities, many institutions operate in this field.

Study Area

In 2013, Alavi Foundation, one of the sub-groups of Mostazafan Foundation of Islamic Revolution, first implemented the empowerment project in Qalaganj city of Kerman province as a pilot, and after success, in 2018, it was expanded to 14 underprivileged cities of the country.

Material and Methods

In these plans, the goal is to empower and reduce the poverty of the villagers by creating employment and providing financing for self-help and rural production. This is important through creating a suitable platform for collective participation in the form of savings credit groups, improving the individual and social skills of members through training programs, equipping the savings of member households, increasing the income of low-income households through the payment of small loans to carry out income-generating activities, easy access to Financial resources, strengthening of cooperative spirit in collective and cooperative businesses, poverty reduction in rural areas, etc. were pursued.

This article seeks to investigate whether the creation of microcredit funds in the studied villages has been able to lead to employment and the elimination of poverty and deprivation in local communities. Has the solution of micro financing and creation of credit funds led to job creation and increased production? Has the process of these funds led to the mobilization of the local community and was it able to lead to the empowerment and empowerment of the local community? Have these funds contributed to the development of the local community?

Result and Discussion

In terms of nature of this research, this article is of the type of quantitative research, in terms of the purpose of the applied research, and in terms of the descriptive-analytical method, it is of the survey type. A questionnaire was used to collect information. The statistical population of the research is the members of 30 microcredit funds in 30 target villages of Ahmadi sector with a total population of 2579 persons. Sampling was done randomly in each village. Questionnaires have also been distributed among the target villages in proportion to the population of the fund members. In order to measure the impact of microcredits on the development of the local community, 47 indicators were selected in five social, economic, environmental, physical, and human dimensions by studying related documents, and to measure their validity, the method of formal content validity was used. In order to determine the reliability of the measurement tool, Cronbach's alpha coefficient was used and the overall reliability of the questionnaire was obtained as 0.924 based on this coefficient.

Conclusion

After collecting data, SPSS software was used to process them.

The findings of t-statistics and correlation tests at significance levels less than 0.05 indicate that, the fund has played a significant role in empowering and creating jobs by providing financial aids and facilitating and accelerating the process of receiving loans. In addition to, the facilities granted by these funds have played an effective role in increasing the income of business owners, alleviating poverty and providing the basis for creating new businesses and reducing seasonal unemployment and unemployment, self-employment and skill training and empowerment. Also, the results of the impact of the studied categories on the development of the local community show that there is a significant positive relationship between the components being measured and development. Based on the estimates, the correlation coefficient between the local development index and the empowerment index is equal to 0.462, the correlation coefficient between the local development index and the poverty alleviation component is 0.451, and the correlation coefficient between the local development index and the employment creation component is 0.474. This is consistent with the findings of the studies of Sai and Ziaei (2015), Mirgol et al (2016), Rizvani et al., (2014), Ghasemi and Ahmadi (2014).

Key words: Empowerment, Poverty Alleviation, Employment, Local Community, Ahmadi district.

References (Persian)

- Azkiya, Mostafa, Hossein Imani Jajermi (2006), Sociological investigations of efficiency factors of Islamic City Councils, *Social Sciences Journal*, Volume 26, Number 26, Series 11-17.
https://jnoe.ut.ac.ir/article_14914.html
- Brimani, Faramarz, Nik Menesh, Zahra, and Soheila Khodavardi (2012), Investigating the role of microcredit in rural empowerment, a case study of Lekstan Dehistan, Salmas County, *Space Economy and Rural Development*, No. 1, pp. 69-82.
https://c4i2016.khu.ac.ir/serd/browse.php?a_id=1562&slc_lang=fa&sid=1&printcase=1&hbnr=1&hmb=1
- Eftekhari, Abdolreza Ruknuddin, Khalifa, Ebrahim, Portahari, Mahdi and Abdolreza Rahmani Fazli (2016), Analysis of the spatial planning management model of rural areas in Iran under study: Hadi plans of rural areas of Tehran province, *Space planning and planning*, Fall 20, 2015 number 3 (93 in a row).
<http://ensani.ir/fa/article/368112/>
- Erfan Abdi, Ahmad Tagdisi, Jafar Tawakli (1400), evaluation of the effect of government microcredits on economic dimensions of entrepreneurship and sustainable rural employment in Javanrood city, Kermanshah province, *Regional Planning Quarterly*, year, number 11, 42 Marodasht: pp. 119-136.
https://qjds.atu.ac.ir/article_11190.html
- Faqiri, Mozghan, Zarafshani, Kiyomarth and Ali Beigi (2013), Investigating the impact of microcredit funds on the empowerment of rural women in Kermanshah province, *Village and Development Quarterly*, No. 17, pp. 1-22.
<https://www.sid.ir/paper/498904/fa>
- Ghanbari, Yusuf and Razia Nouri (2016), evaluation of the role of Imam Khomeini's relief committee in the development of sustainable rural employment, *Islamic Economics Quarterly*, Volume 16, Number 64, pp. 117-146.
http://eghtesad.iict.ac.ir/article_24104.html
- Ghasemi, Maryam and Mitra Yarahmadi (2018), Investigating the role of the Omid Entrepreneurship Fund in the development of small businesses in rural areas, a case study: the villages of Kashmar city, *Economic Sociology and Development Quarterly*, Year 9, Number 1, pp. 219-242.
<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1079354.html>
- Ghasemi, Maryam, Ahmadi, Soudabeh (2019), Analysis of the position of the village in the approvals of the government of Iran after the Islamic Revolution (a qualitative study with a content analysis approach) *Research Journal of the Islamic Revolution*, Volume 10, Number 35.
https://journals.basu.ac.ir/article_3620.html
- Hassanzadeh, Ali and Arshadhi, Ali, (2014), "The role of microcredit in rural development", *Proceedings of the 13th Monetary and Exchange Policy Conference*, Tehran, Monetary and Banking Research Institute of Central Bank of Iran, First, Fall.
http://eghtesad.iict.ac.ir/article_16628.html
- Heydari Thani, Alireza, Daneshvarkakhki Mahmood, Shahnushi Nasser, Sabohi Sabouni Mahmood (2019), Analysis of the effects of microcredits on the components of sustainable rural development: applying the matching regression approach based on the propensity score and bootstrap algorithm, *Agricultural Economy Journal (Economics and Agriculture)*, Volume 14, Number 1, pp. 51-93.
<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1082652.html>
- Khodaverrdilou, Soheila. and Brimani, Faramarz. (2018), Investigating the role of microcredits in empowering rural women, a case study of Lekstan village, Selmas city, *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 1st year, 1st issue, pp. 69-82.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1062716>

Moazzami, Mitra, Taifeh Heydari (2006) Survey of the coverage and sustainability of microcredit programs, a case study of microcredit fund for rural women, Proceedings of the Conference on Microcredits for Rural Development and Poverty Alleviation, Tehran, pp. 329-309.

<https://www.sid.ir/search/journal/paper>

Mohaghegh Nia, Mohammad Javad and Ali Akbari Baufa Galian (2016), Identification of factors affecting micro financing in Iran, Economic Research Journal, 17th year, number 2, serial 165, pp. 241-198.

https://joer.atu.ac.ir/article_7851.html

Nazari, Abdul Hamid, Adeli, Javad, (2013), comparing the effectiveness of microcredits on the rural community in the mountainous and plain areas of Azadshahr city, Scientific-Research Quarterly of the Geographical Society of Iran, new period, 9th year, number 31, pp. 214-191.

<https://www.sid.ir/paper/150478/fa>

Nazarian, Zahra, Moghadam, Kobri (2013), Investigating factors affecting the growth of entrepreneurship in knowledge-based small businesses (SMEs) located in the science and technology park of Gilan province, Sanat and University Journal, Autumn and Winter 2013, number 21-22.

<https://elmnet.ir/author>

Qadiri Masoom, Mojtabi and Afsana Ahmadi, (2013), structures affecting the success of microcredit funds in the economic empowerment of rural women in Firozkoh city, Human Geography Research Quarterly, Volume 47, Number 4, Winter, pp. 759-772.

https://jhgr.ut.ac.ir/article_52462.html

Rahmani, Maryam (1389), the role of micro-lending network in the empowerment of women studied in Pusht-Rood Bam village, Master's thesis, Isfahan University, Social University.

<https://elmnet.ir/article/29310-1043130>

Rezaei Gioshad, Toubi (2007), investigating the role of microcredit funds in empowering the local community, a case study of the carbon sequestration project of Hossein Abad Village, South Khorasan, Master's Thesis, University of Tehran.

Rezvani, Mohammadreza, Darban Astana, Alireza and Hassan Ahmedabadi (2014), Analysis of the effects of microcredits on the sustainability of the rural economy, case study, microcredits of the Omid Entrepreneurship Fund in Neishabur, Journal of Geography and Regional Development, No. 13, No. 24, p. 209 – 233.

https://jgrd.um.ac.ir/article_31282.html

Saadi, Hassan and Abbas Arab Mazar (1385), Bank of Agriculture and financial support for women heads of rural households, looking at the plan of Hazrat Zeinab Kobri, Bank and Agriculture, pages: 33-9.

<https://www.sid.ir/paper/>

Saei, Mahdieh and Saman Ziaei (2016), Investigating the effect of microcredit funds on reducing poverty, creating income and employment in Kerman province, Journal of Economic Research and Agricultural Development of Iran, Volume 2, Number 47, pp. 227-235.

<https://www.magiran.com/paper/1594976>

Salehi, Mojtabi, Rahimian, Mahdi, Gholamrezaei, Saeed (2016), Analysis of the challenges of rural women's microcredit funds in Lorestan province, Agricultural Education and Extension Research Quarterly, Volume 10, Number 2, Number 38.

<https://www.sid.ir/paper/189866/>

Shahvali, Mansour and Atefeh Malekian (2012), designing a communication and information model for empowering women members of the microcredit fund of Lepoi village in Fars province with a monotheistic paradigm, Village and Development Quarterly, year 17, number 3, pp. 68-43.

<http://ensani.ir/fa/article/344071>

Taleb, Mehdi and Zohra Najafi Asal (2016), the impact of rural microcredits on the economic empowerment of women heads of households: a look at the results of Hazrat Zainab Kobari (PBUH) project in the villages of Boeinzahra, Village and Development Quarterly, Volume 10, Number 3, Page 1-25.

http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59297.html

References (English)

Ali Al-shami et al (2017), The effect of microfinance on women's empowerment: Evidence from Malaysia, Asian Journal of Women's Studies 22(3):318-337.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/12259276.2016.1205378>

Alsop, Ruth, Frost, Bertelsen, Mette & Holland, Jeremy (2006). Empowerment in Practice: From Analysis to Implementation. world bank.

<https://books.google.com/books>

Barens, Carolyn and Erica Keogh (1999). An Assessment of the Impact of Zambuko's Micro-Enterprise Program in Zimbabwe: Baseline Finding, USAID AIMS Project Brief 23. ashington. D. C. USAI.

https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACF380.pdf

Drèze J. and Sen, A.K.(2013). An Uncertain Glory, India and Its Contradictions. Penguin.

<https://aud.ac.in/uploads/1/admission/admissions2016/Reading%201.pdf>

Dunn, W. (1997) The Impact of Sensory Processing Abilities on the Daily Lives of Young Children and Their Families: A Conceptual Model. Infants & Young Children, 9, 23-35.

<https://doi.org/10.1097/00001163-199704000-00005>

Escap, L, (1996), Form Citizen Participation to Community Empowerment, AmericanJournal of Community Psychology, October 1995, Volume 23, Lssue 5, P657-676.

<https://aud.ac.in/uploads/1/admission/admissions2016/Reading%201.pdf>

Fasoranti, M. M. (201۷). The influence of micro-credit on poverty alleviation among rural dwellers: A case study of Akoko North West Local Government Area of Ondo State. African Journal of Business Management, 4(8), 1438-1446.

https://academicjournals.org/article/article1380734730_Fasoranti.pdf

Hulme D. & P. Mosley (1996). Finance against Poverty. London: Routledge.

<https://www.scirp.org/>

IFAD, (2003), PROGRAMME OF WORK AND ADMINISTRATIVE BUDGET OF IFAD FOR 2003, Rome, 10-11 December.

<https://webapps.ifad.org/members/eb/77/docs/EB-2002-77-R-5.pdf>

Karlan, Ho Le Phi., (2003), The Role of Social Capital to Access Rural Credit: A case study at Dinh Cu and Van Quat Dong village in coastal of Thua Thien Hue province- Vietnam, Department of Urban and Rural Development, Swedish University of Agricultural sciences, MasterThesis No 56.

<https://stud.epsilon.slu.se/2543/>

Kellett, Nicole Coffey (2009). Empowering women: Microfinance, development, and relations of inequality in the south central Peruvian highlands (Ph.D. thesis). Philosophy Anthropology, The University of New Mexico.

<https://www.academia.edu/1339265>

Khandker, Shahidur R. (1998). *Fighting Poverty with Microcredit: Experience in Bangladesh*. New York: Oxford University Press.

<https://documents1.worldbank.org/>

Lavoic, M. (2002): *Women and Microcredit in Vietnam*, Anthropology department, Laval university.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=07ef69e5c50d35bdfe4870596a8fd46ca6162740>

Maclsaac, N. (1997) *The role of Microcredit in Poverty Reduction and promoting Gender Equity*, South Asia Partnership Canada, June 12.

<http://gadguatemala.weebly.com>

Morduch, Jonathan. (1998). *Does Microfinance Really Help the Poor?: New Evidence from Flagship Programs in Bangladesh*. Unpublished Manuscript. Cambridge, MA: Department of Economics and HIID. Harvard University.

<http://www.c3l.uni-oldenburg.de/cde/OMDE625/Sen/Sen-intro.pdf>

Montgomery, Heather; Weiss, John. 2005. *Great Expectations: Microfinance and Poverty Reduction in Asia and Latin America*.

<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/157174/adbi-rp63.pdf>

Park, A. and C. Ren (2011). *Microfinance with Chinese Characteristics*. *World Development*, Vol. 29. No.1. pp:39-62.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0305750X00000875>

Phan, C. T., Sun, S., Zhou, Z. Y., & Beg, R. (2019). *Does microcredit increase household food consumption? A study of rural Vietnam*. *Journal of Asian Economics*, 62: 39-51.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1049007818302549>

Pitt, Mark M. and Shaidur R. Khndker (1996). *Household and Intrahousehold Impact of the Grameen Bank and Similar Targeted Credit Programs in Bangladesh*. World Bank Discussion Paper 320. Washington D. C. World Bank.

<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/0-8213-3594-4>

Pitt, Mark M.; Khandker, and J. Cartwright (2003). *Dose Micro-Credit Empower Women? Evidence from Bangladesh*. World Bank Policy Research Working Paper 2998. Washington D.C.: World Bank.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=636360

Salwa, A. H. F., Azahari, A. M. (2013), *Success Factors of Successful Microcredit Entrepreneurs: Empirical Evidence from Malaysia*, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 4, No. 5, PP. 153-159.

<https://www.researchgate.net/profile/Joni-Borhan-2>

Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford: Oxford University Press.

<http://www.c3l.uni-oldenburg.de/cde/OMDE625/Sen/Sen-intro.pdf>

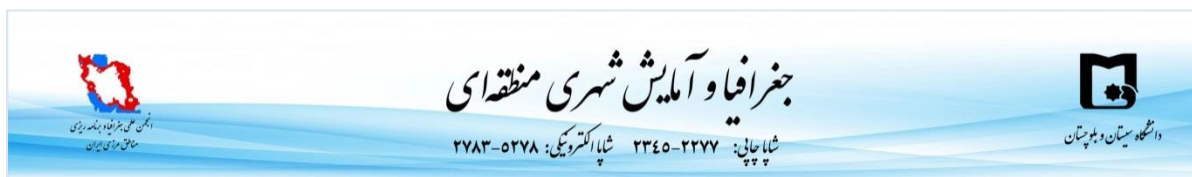
Schreiner, M. (1999) *Self-Employment, Microenterprise, and the Poorest Americans*, *Social Service Review*, Vol. 73, No. 4, pp. 496-523.

<https://www.researchgate.net/publication/249162808>

Stern, N., Dethier, J., and Rogers, F.: *Growth and Empowerment. Making Development Happen*, (2005)" *Journal of Economics*, Springer, vol. 87(1), pages 90-93, January.

https://www.academia.edu/2000394/Growth_and_Empowerment_Making_Development_Happen

تأثیر اعتبارات خرد بر توانمندسازی، اشتغال‌زایی و کاهش فقر در جوامع محلی (نمونه موردی: بخش احمدی، شهرستان حاجی آباد هرمزگان)

بهروز بادکو^{۱*}، محمد قاسمی سیانی^۲، علی رنجبرکی^۳، محمد حامد شامبیاتی^۴، احمد شکیبا^۵

مقاله پژوهشی

جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای
شماره ۴۴، پاییز ۱۴۰۱
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۱/۲۷
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۰۴
صفحات: ۲۲۶-۲۰۷

واژه‌های کلیدی:

توان افزایشی، فقرزدایی، اشتغال، جامعه محلی، بخش احمدی.

چکیده

اعتبارات خرد، به‌عنوان یکی از راهکارهای توانمندسازی، اشتغال‌زایی و کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه معرفی شده است. در ایران تأمین مالی خرد یا ایجاد صندوق‌های توان‌افزایی به روش‌های گوناگون و از سوی نهادها و سازمان‌های مختلف در مناطق روستایی و محروم پیگیری و اجرا شده است. این مقاله به بررسی تأثیر اعتبارات خرد بر توانمندسازی، اشتغال و کاهش فقر در جامعه محلی بخش احمدی پرداخته است. در این پژوهش از پارادایم اثبات‌گرایی بهره برده شده است. ابزار گردآوری اطلاعات میدانی توسط پرسشنامه و روش تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده‌ی آزمون T تک‌نمونه‌ای و ماتریس همبستگی آمار استنباطی است. جامعه هدف ۲۵۷۹ نفر از اعضای صندوق توان‌افزایی وابسته به بنیاد علوی در ۳۰ روستای بخش احمدی شهرستان حاجی آباد استان هرمزگان بوده است. نتایج بیانگر آن است که صندوق‌های اعتباری خرد در فقرزدایی با میانگین ۳/۶۲٪، در توانمندسازی و اشتغال‌زایی با میانگین ۳/۵۲٪ و ۳/۴۴٪ بالاتر از حد نظری میانگین مؤثر واقع شده است. ضریب همبستگی ۰/۴۶۲ بین توانمندسازی با توسعه جامعه محلی وجود دارد و بین مؤلفه فقرزدایی با توسعه ضریب همبستگی ۰/۴۵۱ برقرار است. همچنین ضریب همبستگی بین مؤلفه اشتغال‌زایی و توسعه ۰/۴۷۴ است. در نهایت نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که رابطه معنی‌داری بین مؤلفه‌های مورد بررسی و توسعه جامعه محلی وجود دارد و صندوق‌های اعتباری نقش مؤثری در توسعه روستاهای مورد بررسی داشته‌اند.

مقدمه

در بسیاری از کشورها تأمین مالی خرد؛ راهکاری مناسب برای ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، خوداشتغالی و کاهش فقر و توانمندسازی افراد در مناطق کمتر برخوردار مطرح شده است. این راهکار با تسریع فرایند سرمایه‌گذاری و تقویت نظام مالی و پس‌انداز در مناطق روستایی زمینه توانمندسازی جوامع روستایی و فقرزدایی را فراهم می‌آورد. (حیدری‌ثانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۲). بانک جهانی هدف از اعطای اعتبارات به روستاییان را کاهش فقر، ایجاد اشتغال، درآمد، پایداری زیست‌محیطی و فراهم کردن زمینه رفاه و بهزیستی روستاییان می‌داند (-1996, ESCAP).

badkoo87@gmail.com
ghasemi_siani@yahoo.com
a.ranjbaraki@gmail.com
shambayati91@yahoo.com
adshakiba@yahoo.com

۱- استادیار، عضو هیات علمی جهاددانشگاهی (نویسنده مسئول)
۲- استادیار، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاددانشگاهی
۳- استادیار، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاددانشگاهی
۴- عضو سازمان تجاری سازی فناوری و اقتصاد دانش بنیان جهاددانشگاهی
۵- استادیار، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاددانشگاهی

3-2-2).¹ صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی نیز انگیزه اعطای اعتبارات به روستاییان را که از طریق بسیج منابع و دانش به‌مثابه ابزاری راهبردی و مکمل و ائتلاف پویای روستاییان، دولت، مؤسسه‌های توسعه و اعتبار، سازمان‌های غیردولتی و بخش خصوصی اجرا می‌شود را تحرک اجتماعی (بالا بردن آگاهی‌ها، آموزش و قدرت‌دهی به فقیران)؛ افزایش اعتماد به نفس فقیران، ظرفیت‌سازی‌های محلی و فراهم‌سازی زمینه کار گروهی برای ایجاد دارایی و زیرساخت تولید محلی، بیان می‌کند (IFAD², 2003). تأثیرگذاری قابل توجه اعتبارات خرد بر رفع فقر و کاهش بیکاری سبب شده است که این مهم به‌عنوان یکی از استراتژی‌های توانمندسازی مورد توجه صاحب‌نظران و سیاستگذاران در کشورهای مختلف قرار گیرد. از این رو توسعه نظام اعتبارات خرد در جوامع محلی به‌عنوان یکی از شاخص‌های افزایش سطح توسعه‌یافتگی جوامع تلقی می‌شود (عبدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۲). از سوی دیگر یکی از اهداف توسعه، افزایش قابلیت‌های زندگی و گسترش انتخاب‌های مردم بیان شده است (Dreze & sen, 2013; Sen, 1999).

بررسی پیشینه نظری و تجربی نشان می‌دهد که پیوند علی بین توانمندسازی و پیامدهای توسعه‌ای به‌ویژه فقرزدایی وجود دارد. این امر انگیزه‌ای قوی برای مداخله بیشتر و قوی‌تر در توسعه و پیشبرد توانمندسازی فراهم می‌کند (Alsop, Bertelsen & Holiand, 2006: 22). در واقع افزایش توانمندی جوامع، محرک توسعه محسوب می‌شود (Stern, Dethier & Rogers, 2005). توانمندی، ظرفیت و توانایی افراد یا گروه‌ها برای انجام انتخاب‌های مؤثر و سپس پیگیری و تبدیل انتخاب‌های مذکور به کنش‌ها و نتایج مطلوب است. برنامه‌های تأمین مالی خرد یا اعتبارات خرد یکی از تدابیر مطرح برای رشد توانمندی افراد و کاهش فقر است. به اعتقاد برخی، تأمین مالی خرد، راهبردی توسعه‌ای است که در سراسر جهان برای تحقق توسعه اجتماعی اقتصادی گسترش یافته است (Kellet, 2009: 117). در سال‌های اخیر، طرح‌های متعددی در دنیا برای توانمندسازی و فقرزدایی اجرا شده است. در ایران نیز با توجه به اثربخشی این راهبرد در زمینه توانمندسازی، اشتغالزایی و رفع فقر جوامع محلی و روستایی، نهادهای متعددی در این حوزه فعالیت می‌کنند. در سال ۱۳۹۲ بنیاد علوی از زیرمجموعه‌های بنیاد مستضعفان، طرح توان‌افزایی را ابتدا در شهرستان قلعه‌گنج استان کرمان به‌صورت پایلوت اجرا کرد و بعد از موفقیت، در سال ۱۳۹۷ آن را در ۱۴ شهرستان محروم کشور گسترش داد. در این طرح با ایجاد صندوق آبادانی و پیشرفت روستایی به آموزش و توانمندسازی جوامع محلی پرداخته می‌شود. یکی از این مناطق منتخب بخش احمدی در شهرستان حاجی‌آباد استان هرمزگان بود. در این طرح هدف توان‌افزایی و کاهش فقر روستاییان از طریق ایجاد اشتغال و فراهم کردن تأمین مالی برای خودیاری و تولید روستایی است. این مهم از طریق ایجاد بستر مناسب برای مشارکت جمعی در قالب گروه‌های اعتبار پس‌انداز، ارتقای مهارت‌های فردی و اجتماعی اعضا از طریق برنامه‌های آموزشی، تجهیز پس‌انداز خانوارهای عضو، افزایش درآمد خانوارهای کم‌درآمد از طریق پرداخت وام‌های کوچک برای انجام فعالیت‌های درآمدزا، دسترسی آسان به منابع مالی، تقویت روحیه مشارکتی در کسب‌وکارهای جمعی و مشارکتی، کاهش فقر در مناطق روستایی و... پیگیری شد.

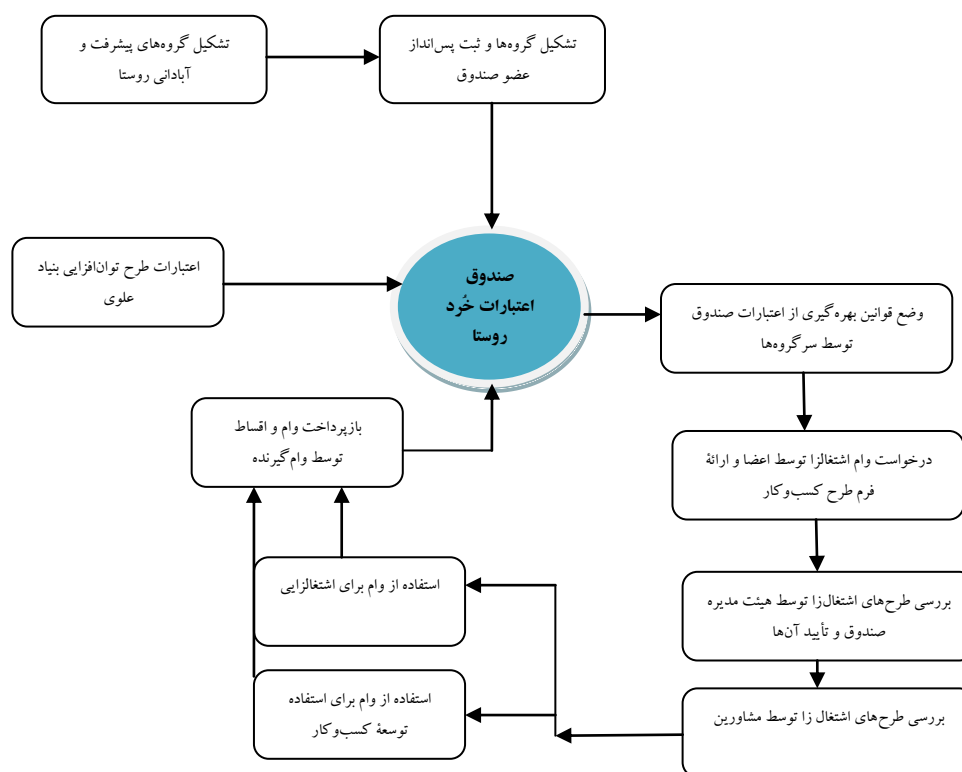
نحوه اجرا و ساختار صندوق‌های اعتباری خرد در روستاهای بخش احمدی به گونه‌ای بود که در هر روستا یک صندوق تشکیل شده است و افراد روستا در گروه‌های ۱۰ تا ۱۵ نفره عضو صندوق شده و آورده‌ای معادل ۱۰ تا ۵۰ هزار تومان به‌عنوان حق عضویت در صندوق روستا پس‌انداز می‌کنند. هر صندوق بنا به مشارکت افراد و تعداد

1. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.

2. International Fund for Agricultural Development.

جمعیت روستاها دارای حداقل ۳ گروه تا ۳۰ گروه بود. ساختار سازمانی این صندوق‌ها به نحوی است که هر صندوق (در هر روستا) مستقل از دیگر صندوق‌ها و تنها براساس تصمیم اعضا عمل می‌کند. هر گروه عضو صندوق دارای یک سرگروه است که با رأی اعضا انتخاب می‌شود و از بین سرگروه‌های عضو صندوق، سه نفر با رأی‌گیری به‌عنوان مدیران و صاحبان حساب صندوق‌های انتخاب می‌شوند. در طول دوره راه‌اندازی و فعالیت صندوق آموزش‌های مستمر لازم در خصوص حسابداری، طرح‌نویسی، نحوه پس‌انداز و سرمایه‌گذاری به اعضای صندوق از طرف گروه تسهیل‌گر ارائه شده است. پس‌اندازها در پایان هر ماه توسط سرگروه‌ها و مدیران صندوق جمع‌آوری می‌شود و وام‌ها به‌صورت قرض‌الحسنه پس از بررسی در هیئت مدیره صندوق پرداخت می‌شود. اقساط وام‌ها نیز از یک دوره شش‌ماهه تا یک‌ساله به اختیار و انتخاب وام‌گیرنده تعیین می‌شود. در شکل زیر فرایند اجرایی تأسیس و اعطای وام در صندوق‌های اعتباری خرد روستایی در بخش احمدی شهرستان هرمزگان نمایش داده شده است.

شکل ۱- فرایند اجرایی تأسیس و اعطای وام در صندوق‌های اعتباری خرد روستایی در بخش احمدی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

در انتهای سال ۱۳۹۹، ۳۰ صندوق در ۳۰ روستای بخش احمدی با ۲۵۷۹ نفر عضو در ۱۲۲ گروه تشکیل شده بود. با گذشت بیش از دو سال از راه‌اندازی صندوق‌ها و ارائه اعتبارات خرد به اعضا، این مقاله به دنبال بررسی این موضوع است که آیا ایجاد صندوق‌های اعتبارات خرد در روستاهای مورد مطالعه توانسته است به اشتغال و رفع فقر و محرومیت در جوامع محلی منجر شود؟ آیا راهکار تأمین مالی خرد و ایجاد صندوق‌های اعتباری به اشتغالزایی و

افزایش تولید انجامیده است؟ آیا فرایند این صندوق‌ها به بسیج جامعه محلی انجامیده و توانسته به توانمندسازی و توان‌افزایی جامعه محلی منجر شود؟ آیا این صندوق‌ها به توسعه جامعه محلی کمک کرده است؟

پیشینه و مبانی نظری

پژوهش‌های بسیاری درباره چگونگی عملکرد، آثار و نتایج صندوق‌های اعتباری خرد یا تأمین مالی خرد در رشد و توسعه روستایی انجام شده است. برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اثر صندوق‌های اعتباری خرد به صورت افزایش درآمد، بهبود معیشت خانوار و افزایش دارایی و سطح مصرف بوده است (Dunn, 1996. Hulme and mosley, 1996. Phan et al., 2019, 1999. Khandker, 1998. Pitt et al, 1996). همچنین در برخی پژوهش‌ها به کاهش آسیب‌پذیری خانوارها و بهبود وضعیت زنان و کودکان در کنار توانمندسازی آنان اشاره کرده‌اند (Dunn, 1997. Pitt et al, 1999. Barnes and keogh, 2003. et al). برخی مطالعات اثربخشی برنامه‌ها را در افزایش درآمد و مصرف افراد عضو صندوق‌ها را نشان داده‌اند (Morduch, 1998. Park and ren, 2011) و برخی از مطالعات آثار برنامه‌های اعتباری خرد را برای زنان تشریح کرده‌اند (هولوت، ۲۰۰۵؛ مایاکس، ۲۰۰۱؛ دی و سارکر، ۲۰۱۱؛ راجوریا، ۲۰۰۸؛ کیم و همکاران، ۲۰۰۷؛ رچی، ۲۰۰۹؛ کلت، ۲۰۰۹؛ کبیر، ۱۹۹۸ به نقل از آلسوپ و همکاران، ۲۰۰۶؛ اسلانجی، اکس و یودین، ۲۰۱۰؛ مالیک، کیفیات، ۲۰۱۱؛ چودهاری، ۲۰۱۱؛ سانپال، ۲۰۰۶؛ ال-کومی، ۲۰۱۰). (Al-Shami et all, 2017). فاسورانتی (۲۰۱۷)، در بررسی تأثیر اعتبارات خرد در کاهش فقر در میان ساکنان روستایی نیجریه، به این نتیجه رسیده است که برنامه اعتبارات خرد دارای آثار مثبت روی درآمد، پس‌انداز، هزینه‌های مصرفی و سرمایه کسب‌شده خانوار بوده و شروع برنامه در مناطق مورد مطالعه موجب بهبود قابل توجه استانداردهای زندگی افراد شده است (Fasoranti, 2017). اعتبارات خرد در سراسر جهان به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای توسعه اقتصادی و ابزاری مهم در کاهش فقر روستایی (Lavoic, 2002:73)، شناخته شده است و در بسیاری از کشورهای جهان اعم از توسعه‌یافته و نیافته به‌عنوان ابزار مهم برای کاهش فقر تلقی شده است.

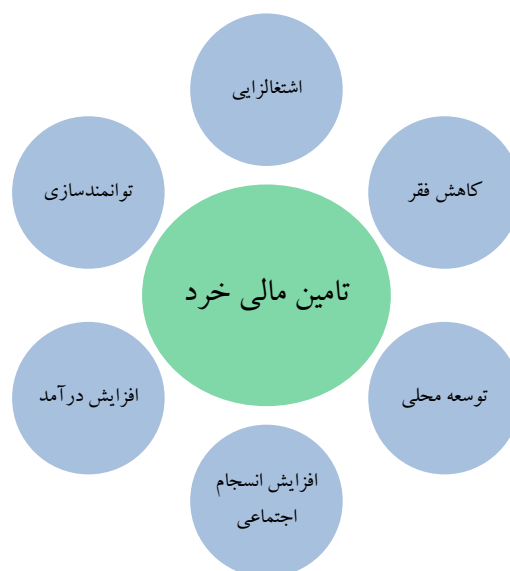
در ایران موضوع بررسی برخی پژوهش‌ها، تأثیر اجرای طرح‌های اعتبار خرد یا تأمین مالی خرد بر توانمندسازی بوده است (سعدی و عرب مازار، ۱۳۸۵؛ ازکیا و ایمانی، ۱۳۸۵؛ طالب و نجفی‌اصل، ۱۳۸۶؛ رضایی گیوشاد، ۱۳۸۷، خداوردیلو و بریمانی، ۱۳۹۰؛ محقق‌نیا و باوفا، ۱۳۹۶). مطالعه فقیری و همکاران (۱۳۹۳) بیانگر آن است که صندوق‌های اعتباری خرد باعث توانمندشدن افراد از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و خانوادگی می‌شود و اعتبارات امکان ایجاد کسب‌وکارهای کوچک را فراهم کرده است. نتایج تحقیق بریمانی و همکاران (۱۳۹۱) حاکی از آن است که اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی مؤثر بوه و آن‌ها از لحاظ اقتصادی و روانی توان بیشتری را به‌دست آورده‌اند. نتایج مطالعه معظمی و همکاران (۱۳۸۵) نیز نشان می‌دهد که برنامه اعتبارات خرد در زمینه ایجاد اشتغال درآمدزا و پاره‌وقت عملکرد موفق داشته است.

دیدگاه منفی به اثرات صندوق‌های اعتباری نیز در برخی از مقالات بیان شده است. از جمله، اسچرینر (Schreiner, 1999) در مقاله‌ای مطرح می‌کند که تأمین مالی خرد ابزار قوی برای کمک به افراد خیلی فقیرتر شمرده نمی‌شود؛ به‌ویژه آن‌که این ابزار به‌جای پس‌انداز و سرمایه‌گذاری بر اعطای وام تأکید داشته باشد. همچنین مطالعه مکل ساس (MacIsaac, 1997) به این اشاره دارد که فقیرترین افراد جامعه به‌ندرت منفی از اعتبارات خرد را می‌برند؛ در حالی که نفع گروه‌های فقیر با درآمد بالاتر و متوسط از این اعتبارات بسیار بالاتر است. این مقاله سه نکته کلیدی را

مطرح می‌کند: اول، اعطای اعتبارات خرد و اثرگذاری قوی آن بر کاهش فقر باید با دیگر برنامه‌های فقرزدایی ترکیب شود. دوم، اعتبارات خرد کنار دیگر خدمات مالی منافی را برای فقیران و زنان همراه دارد که از آن به صورت ابزاری نه تنها برای ارتقای سطح درآمدی، بلکه نوعی حمایت درآمدی نیز شمرده می‌شود. سوم، در برآیند اثرگذاری قوی اعتبارات خرد باید محدودیت‌هایی را شناسایی و برنامه‌های اعتبارات خرد را بر آن اساس تدوین کرد. همچنین کارلن (Karlan, 2003) نیز اشاره دارد که بالابودن سطح سرمایه اجتماعی اثر مثبتی بر بازپرداخت وام در جامعه دارد و در جوامعی که دارای سرمایه اجتماعی بالایی هستند، اتخاذ برنامه‌های وام‌های گروهی برای افراد کم‌درآمد با هدف ایجاد اشتغال و کاهش فقر پیشنهاد شده است.

حسن‌زاده و ارشدی (۱۳۸۴) در بررسی چالش‌های تأمین مالی خرد روستایی در ایران به مقایسه تطبیقی صندوق‌های قرض‌الحسنه روستایی و گرامین بانک بنگلادش پرداختند. در این مطالعه، نسبت‌های نفوذپذیری، خودکفایی مالی، ارزش سپرده به وام‌ها، ارزش افزوده به اعتبارات پرداختی و ارزش افزوده به تعداد کارکنان در مؤسسه یادشده مقایسه شده است. مقایسه این صندوق‌ها با بانک یادشده به صورت یک نهاد مالی موفق نشان می‌دهد که صندوق‌های قرض‌الحسنه از لحاظ ساختار سازمانی و فرایندهای اجرایی و اداری ضعیف‌تر از گرامین بانک عمل کرده‌اند. به‌طور کلی صندوق‌های قرض‌الحسنه دارای ماهیتی متفاوت هستند؛ بنابراین نقش کمتری در افزایش اشتغال و توانمندسازی افراد نیازمند و فقیر ایفا کرده‌اند.

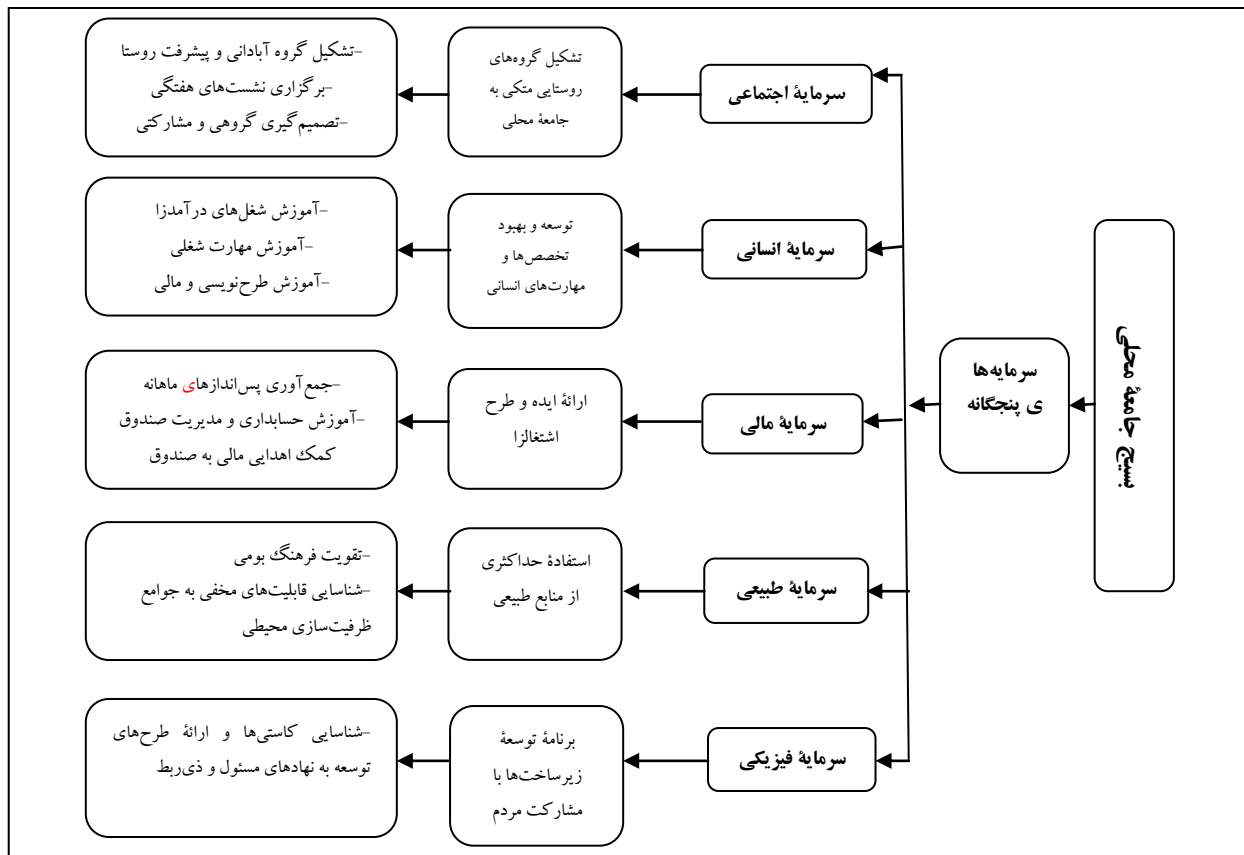
از مجموع مطالعات پیشین می‌توان نتیجه گرفت که صندوق اعتبارات خرد در برخی از شرایط موفق بوده، اما در شرایط دیگر چندان موفق نبوده است. شاید بتوان این تضاد یافته‌ها را در شیوه اجرای صندوق‌ها در شرایط مختلف و نحوه مدیریت آن‌ها دانست (قدیری معصوم و احمدی، ۱۳۹۳). وجه تمایز این مقاله با پژوهش‌های قبلی در نحوه عملکرد و تمرکز آن بر سه مقوله کاهش فقر و ایجاد درآمد، توانمندسازی و اشتغالزایی است (Salwa & Azahari, 2013). همچنین این بررسی به ساختار و نحوه عملکرد صندوق‌ها نیز می‌پردازد و از این حیث متمایز از سایر پژوهش‌های یاد شده است.

شکل ۲- پیامدهای متصور برای تأمین مالی خرد در جوامع محلی
(منبع: Montgomery & Weiss, 2005)

شکل گیری و فعالیت درست صندوق اعتباری خرد یک فرایند اقتصادی و اجتماعی است. از آنجا که مشارکت گروهی اعضا تشکیل دهنده شبکه ای اجتماعی است که پرداخت وام را بدون ضامن وثیقه انجام می دهد، این صندوق ها فرایند توانمندسازی اجتماعی را تقویت می کنند (رحمانی، ۱۳۸۹: ۱۰۶). این صندوق ها نظام ارتباطی و اطلاعاتی مناسبی ایجاد می کند که در راستای تحقق اهداف اجتماعی و اقتصادی عمل کند (شاه ولی و ملکیان، ۱۳۹۲: ۱۸۸). اعتبارات خرد، علاوه بر نقش مهم شان در تمرکز و جهت دهی به سرمایه های اندک روستایی و ایجاد مشارکت و کار گروهی، به ماندگاری جمعیت در عرصه های روستایی نیز کمک مؤثری می کنند (نظری و عادل، ۱۳۹۰: ۱۹۴).

تخصیص اعتبارات خرد با سازوکار مشخص، برای پدید آوردن یک واحد کسب و کار کوچک جدید (تأمین سرمایه ثابت) یا توسعه کسب و کارهای کوچک خانگی (تأمین سرمایه در گردش) به کار برده می شود. بنیاد علوی در مناطق روستایی هدف کشور به ایجاد صندوق های اعتباری خرد در راستای محرومیت زدایی و توسعه درآمد آفرینی و مشاغل روستایی پرداخته است. این صندوق ها با هدف بسیج جامعه محلی و مشارکت تمام افراد ساکن در روستاها به صورت فرایندی و تدریجی بهبود و توسعه سرمایه های روستاهای هدف را دنبال می کند. در شکل ۲ چارچوب عملکردی بهبود سرمایه های پنج گانه مناطق روستایی نمایش داده شده است.

شکل ۳- راهکارهای صندوق های اعتباری و توان افزایی روستایی برای توسعه سرمایه های پنج گانه جوامع محلی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر ماهیت، از نوع کمی، از جنبه هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی و از نوع پیمایشی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش اعضای ۳۰ صندوق اعتباری خرد در ۳۰ روستای هدف بخش احمدی با جمعیتی بالغ بر ۲۵۷۹ نفر است. نمونه‌گیری در هر روستا به صورت تصادفی صورت پذیرفته است. همچنین توزیع پرسشنامه‌های در بین روستاهای هدف به تناسب جمعیت عضو صندوق‌ها صورت گرفته است. در جهت سنجش تأثیر اعتبارات خرد بر توسعه جامعه محلی با مطالعه اسناد و مدارک مرتبط، ۴۷ شاخص در پنج بُعد اجتماعی، اقتصادی، محیطی، کالبدی-فیزیکی و انسانی انتخاب شد و برای سنجش روایی آن‌ها از روش اعتبار محتوایی از نوع صوری استفاده شد. به منظور تعیین پایایی ابزار اندازه‌گیری، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده و میزان پایایی کلی پرسشنامه، براساس این ضریب برابر با ۰/۹۲۴ به دست آمد. همچنین پس از جمع‌آوری اطلاعات، پردازش آن‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. آمار توصیفی شامل ابزارها و روش‌هایی برای توصیف مجموعه‌ای از مشاهدات است. در این پژوهش از روش‌های آماری توصیفی شامل جدول توزیع فراوانی و اندازه‌های پراکندگی (میانگین، واریانس و انحراف معیار) و آمار استنباطی استفاده شده است. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران و فرمول تعدیل‌شده آن برای جامعه آماری با سطح اطمینان ۹۵ درصد و دقت احتمالی ۵ درصد و پیش‌برآورد واریانس $S^2 = 0/25$ برابر با $n=341$ در نظر گرفته شد.

$$n = \frac{(s^2 = p \cdot q)}{N \cdot t^2 \cdot s^2} \approx 341$$

در مرحله دوم براساس تعداد اعضای صندوق هر روستا نحوه توزیع نمونه‌ها در روستاهای منطقه مورد بررسی تعیین شده است. نمونه‌گیری در هر روستا به صورت تصادفی صورت پذیرفته است (جدول ۱).

جدول ۱- جدول توزیع فراوانی پرسشنامه‌ها در روستاهای هدف

نام روستا	تعداد کل	نمونه	نام روستا	تعداد کل	نمونه	نام روستا	تعداد کل	نمونه
توشهر	۶۵	۱۰	چاه بنه	۶۱	۸	گل پرک	۷۰	۱۰
خرایی بالا	۸۵	۱۲	آبید	۵۱	۷	بندان	۵۱	۹
سراح	۱۷۲	۲۲	کلیتوتیه	۳۴	۵	شیخ عالی	۴۳	۶
جلالی	۷۴	۱۰	پور	۲۰۲	۲۴	حسن‌آباد	۱۳۴	۱۵
چاه میر	۴۷	۶	حشم بلم	۱۰۱	۱۶	گیشاب	۶۷	۹
درموتویه	۱۰۳	۱۲	میرحسینی	۵۳	۷	رزدر	۶۳	۸
باغ چنار	۳۵	۵	پاشخ	۵۴	۷	بررود	۶۶	۸
چاله مورت	۲۵۲	۳۳	بانگود	۶۵	۹	مازگرد	۱۸۴	۲۵
چاله الیاس	۶۷	۱۰	سرلیم	۶۴	۹	احمدآباد	۴۲	۵
چک چک	۹۹	۱۲	بیدوتیه کوچین	۳۶	۵	جغان	۱۰۰	۱۶

(منبع: مرکز آمار ایران، شناسنامه آبادی‌های کشور، استان هرمزگان، ۱۳۹۵)

براساس بررسی‌های نظری و تجربی تحقیق و یافته‌های طرح مطالعاتی مؤلفه‌ها، متغیرها و شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش برای سنجش توانمندسازی، فقرزدایی و اشتغالزایی به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲- مؤلفه‌ها، متغیرها و شاخص‌های پژوهش

مؤلفه‌ها و متغیرها	بُعد
افزایش رضایت شغلی، افزایش خوداتکایی، افزایش قدرت ریسک، کاهش وابستگی اقتصادی به دیگران، توانمندی زنان، افزایش امنیت شغلی، افزایش مهارت شغلی، افزایش نوآوری، تعمیم مهارت‌افزایی	توانمندسازی
افزایش درآمد، کمک به افزایش ظرفیت تولید، فراهم کردن تسهیلات و منابع مالی، کاهش وابستگی به بانک، توقف برگشت وام، اختیاری بودن اقساط و بازپرداخت، کاهش بوروکراسی اداری، افزایش تولید، افزایش کیفیت زندگی، تأمین سرمایه در گردش، مطلوبیت و عدم وثیقه، انعطاف‌پذیری.	فقرزدایی
ایجاد اشتغال، کاهش بیکاری، فراهم کردن بستر مشاغل خانگی، فراهم کردن بستر گسترش مشاغل قبلی، کمک به خوداشتغالی، کاهش بیکاری فصلی، ایجاد پتانسیل تولیدی، افزایش سرمایه‌گذاری، خرید تجهیزات	اشتغال‌زایی

(منبع: افتخاری و همکاران، ۱۳۹۵؛ رضوانی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ساعی و ضیایی، ۱۳۹۵؛ صالحی و همکاران، ۱۳۹۵؛ قنبری و نوری، ۱۳۹۶؛ نظریان و مقدم، ۱۳۹۲، قاسمی و یاراحمدی، ۱۳۹۹؛ نویسندگان بر اساس شرح خدمات طرح، ۱۳۹۹)

به‌منظور سنجش نرمال‌بودن شاخص‌های مورد مطالعه از ضریب چولگی و کشیدگی استفاده شد. با توجه به نتایج جدول ۳، مؤلفه‌های مورد بررسی دارای توزیع نرمال هستند.

جدول ۳- بررسی نرمال‌بودن شاخص‌های مورد مطالعه

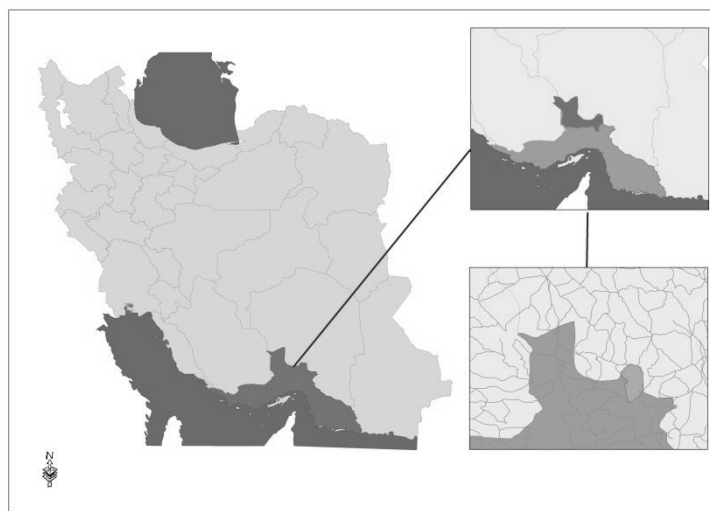
نتیجه آزمون	کشیدگی		چولگی		ابعاد و شاخص‌ها
	خطا	ضریب	خطا	ضریب	
تأیید نرمال‌بودن	۰.۷۰۵	-۰.۶۸۵	۰.۳۴۱	-۰.۱۳۴	توانمندسازی
تأیید نرمال‌بودن	۰.۷۰۵	-۰.۵۹۷	۰.۳۴۱	۰.۰۲۸	فقرزدایی
تأیید نرمال‌بودن	۰.۷۰۵	-۰.۰۰۸	۰.۳۴۱	-۰.۳۶۱	اشتغال‌زایی

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

معرفی منطقه مورد مطالعه

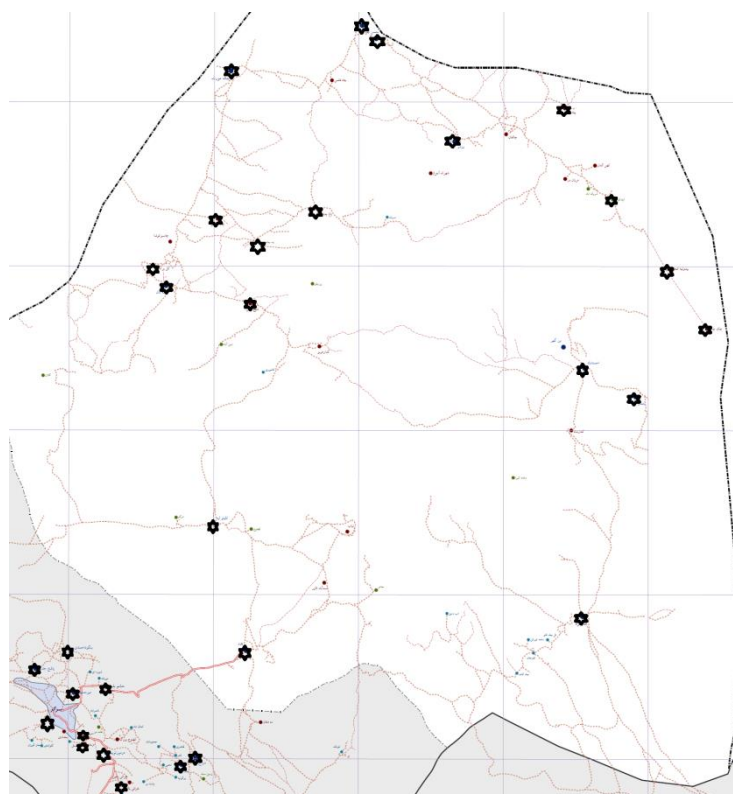
شهرستان حاجی‌آباد، در استان هرمزگان واقع شده است. این شهرستان دارای ۳ بخش و ۶ دهستان است. یکی از این بخش‌ها، بخش احمدی است. این بخش در منطقه کوهستانی واقع شده و دارای دو دهستان احمدی و کوهشاه است. این بخش دارای جمعیتی بالغ بر ۶۴۸۹۷ نفر در ۹۲ نقطه سکونت (روستا) و ۱ شهر است. جمعیت نقاط روستایی در دو دهستان کوه‌شاه و احمدی ۹۰۸۲ نفر است.

نقشه ۱- موقعیت جغرافیایی بخش احمدی در کشور
(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

در این طرح، ۳۰ روستای دارای جمعیت بالاتر از ۱۵۰ نفر این بخش به عنوان روستاهای هدف طرح انتخاب شدند. پراکنش جغرافیایی روستاهای منتخب در دو دهستان احمدی و کوهشاه در نقشه ۲ نمایش داده شده است.

نقشه ۲- پراکنش جغرافیایی روستاهای منتخب در دهستان‌های احمدی و کوهشاه
(منبع: مرکز آمار ایران، نقشه دهستان‌های کشور، ۱۴۰۰)

در این روستاها ۳۰ صندوق توان‌افزایی با ۱۲۲ گروه و میزان پس‌اندازی در سال اول معادل (20,634,522,000) ریال تشکیل شد. از ماه سوم که وام‌دهی شروع شد تا اسفند ۱۳۹۹، ۶۱۵ فقر وام ۵۰۰ هزار تا ۶ میلیونی به میزان 11,165,850,000 ریال داده شده است.

یافته‌های و بحث

بررسی توصیفی نمونه آماری تحقیق نشان می‌دهد که ۵۶/۹ درصد پاسخگویان را مرد و ۴۲/۶ درصد پاسخگویان را زنان تشکیل می‌دهند. بررسی سن پاسخگویان جامعه آماری بیانگر آن است که در بین پاسخگویان ۴۵/۴۵ درصد از آن‌ها در رده سنی ۲۱ تا ۳۵ سال قرار دارند و رده سنی ۳۶-۴۵ سال با ۲۳/۴۶ درصد بیشترین فراوانی و درصد را دارا است. سطح تحصیلات پاسخگویان نشان می‌دهد که بیشترین افراد پاسخگو دارای تحصیلات دیپلم با ۲۹/۹ درصد و در رده بعدی تحصیلات ابتدایی با ۲۳/۵ درصد قرار دارند. همچنین افراد دارای تحصیلات عالی دانشگاهی ۱۹/۶ درصد بوده‌اند که نشان‌دهنده سرمایه انسانی مناسب منطقه است. بررسی وضعیت شغلی پاسخگویان نشان می‌دهد که بیشترین تعداد زنان خانه‌دار هستند و این گروه ۳۱/۴ درصد نمونه آماری را شامل می‌شود. در رده بعدی سایر مشاغل آزاد با ۳۰/۵ درصد است. منظور از سایر مشاغل، مشاغل آزاد یا مشاغل غیر از کشاورزی و دامداری یا کارگری در شهرهای حاجی‌آباد، بندرعباس یا ارزوئیه استان کرمان است. رده بعدی کشاورزان و دامداران با ۱۲/۳ درصد از جامعه آماری هستند.

یافته‌های استنباطی

الف - توانمندسازی

در این بخش به سنجش تأثیر صندوق‌های توان‌افزایی در افزایش یا کاهش توانمندسازی در جوامع محلی روستایی هدف پرداخته شده است. نتایج برآوردهای آماری نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌ها از میانگین نظری (میانگین ۳) بالاتر است و صندوق‌ها به صورت مؤثری توانمندسازی جوامع محلی در مناطق روستایی را بهبود داده‌اند. بررسی وضعیت هریک از زیربخش‌های شاخص توانمندسازی نشان می‌دهد که افزایش امنیت شغلی با میانگین ۳/۷۱ و کاهش وابستگی اقتصادی به دیگران با میانگین ۳/۶۷ در بالاترین سطح قرار دارند. جدول ۴ وضعیت هریک از زیربخش‌های شاخص توانمندسازی را نشان می‌دهد.

جدول ۴- بررسی زیربخش‌های شاخص توانمندسازی از طریق ایجاد صندوق‌های توان‌افزایی جامعه محلی

نتایج		گویه و معرف
انحراف معیار	میانگین	
۰/۷۷۵	۳/۴۱	افزایش رضایت شغلی
۰/۸۵۱	۳/۵۲	افزایش خوداتکایی
۰/۷۵۱	۳/۰۲	افزایش قدرت ریسک
۰/۹۸۷	۳/۶۷	کاهش وابستگی اقتصادی به دیگران
۰/۷۱۸	۳/۱۱	توانمندی زنان
۰/۸۷۹	۳/۷۱	افزایش امنیت شغلی
۰/۹۷۱	۳/۲۵	افزایش مهارت شغلی
۰/۷۹۴	۳/۲۰	افزایش نوآوری
۰/۸۴۸	۳/۱۳	تعمیم مهارت‌افزایی

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

ب- فقرزدایی

شاخص کلی فقرزدایی در حد متوسط قرار دارد. بهترین و بیشترین میانگین در بین زیربخش‌های شاخص فقرزدایی مربوط به کاهش وابستگی به بانک با میانگین ۳/۶۴ و شاخص افزایش درآمد و فراهم کردن منابع مالی برای تولید با میانگین‌های ۳/۴۵ و ۳/۴۲ در رتبه‌های بعدی قرار دارند؛ بنابراین مشاهده می‌شود که صندوق‌ها در کاهش فقر از راه تأمین منابع مالی مؤثر واقع شده‌اند و کیفیت زندگی با میانگین ۳/۳۹ در رده خوبی قرار گرفته است. جدول ۵، وضعیت شاخص‌های فقرزدایی را نشان می‌دهد.

جدول ۵- بررسی زیربخش‌های شاخص فقرزدایی از طریق ایجاد صندوق‌های توان‌افزایی جامعه محلی

اعضای صندوق		گویه و معرف
انحراف معیار	میانگین	
۰/۹۷۹	۳/۴۵	افزایش درآمد
۰/۸۹۴	۳/۴۲	فراهم کردن تسهیلات و منابع مالی
۰/۹۸۱	۳/۱۲	کمک به افزایش ظرفیت تولید
۰/۸۱۸	۳/۶۴	کاهش وابستگی به بانک
۰/۹۴۵	۳/۳۱	توقف برگشت وام
۰/۶۷۵	۳/۱۰	اختیاری بودن اقساط و بازپرداخت
۰/۹۸۳	۳/۲۴	کاهش بوروکراسی اداری
۰/۸۱۲	۳/۲۳	افزایش تولید
۰/۹۳۲	۳/۳۹	افزایش کیفیت زندگی
۰/۷۵۹	۳/۲۲	مطلوبیت و عدم وثیقه
۰/۷۹۸	۳/۲۸	تأمین سرمایه در گردش
۰/۹۱۲	۳/۳۵	انعطاف‌پذیری

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

ج- اشتغال‌زایی

بررسی وضعیت شاخص‌های اشتغال‌زایی نشان داد که میانگین این شاخص‌ها از میانگین نظری بالاتر و در سطح مناسبی قرار دارند. در این بین شاخص ایجاد اشتغال با میانگین ۳/۶۷ و شاخص کاهش بیکاری و شاخص کاهش بیکاری فصلی با میانگین ۳/۶۲ و ۳/۶۰ در وضعیت مناسب‌تری قرار دارند. در جدول ۶، میانگین و انحراف معیار شاخص‌ها و مؤلفه‌های اشتغال‌زایی نشان داده شده است.

جدول ۶- بررسی زیربخش‌های شاخص اشتغال‌زایی از طریق ایجاد صندوق‌های توان‌افزایی جامعه محلی

اعضای صندوق		گویه و معرف
انحراف معیار	میانگین	
۰/۹۵۵	۳/۶۷	ایجاد اشتغال
۰/۸۵۴	۳/۶۲	کاهش بیکاری
۰/۸۴۸	۳/۴۵	فراهم‌کردن بستر مشاغل خانگی
۰/۷۷۸	۳/۲۱	فراهم‌کردن بستر گسترش مشاغل قبلی
۰/۹۴۱	۳/۵۱	کمک به خوداشتغالی
۰/۶۷۶	۳/۶۰	کاهش بیکاری فصلی
۰/۹۶۱	۳/۳۴	ایجاد پتانسیل تولیدی
۰/۸۳۷	۳/۴۷	افزایش سرمایه‌گذاری
۰/۹۴۲	۳/۳۶	خرید تجهیزات

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

یکی از اهداف اصلی این صندوق‌ها، تأمین مالی و سهولت دریافت وام و اعتبار برای روستائیان بود و این موضوع در این مطالعه مورد ارزیابی قرار گرفت. به‌منظور بررسی توانمندسازی و رابطه سهولت دریافت وام و عدم وثیقه از صندوق توان‌افزایی به توجه به نرمال‌بودن شاخص‌های مورد مطالعه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ میان عملکرد صندوق با شاخص‌های مورد بررسی رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. به‌طوری‌که هرچه فرایند دریافت وام از نظر وثیقه و بوروکراسی اداری، پیچیدگی کمتری داشته باشد، دریافت وام و رضایت از وام بیشتر است و صندوق توان‌افزایی از این منظر توانسته است نقش مؤثری را در توسعه کسب‌وکارها و اشتغال‌زایی و توانمندی افراد ایفا کند (جدول ۷).

جدول ۷- بررسی رابطه بین عملکرد صندوق و توانمندسازی اعضای صندوق

عملکرد صندوق		ویژگی اعتبارات صندوق
سطح معنی‌داری	آماره آزمون	
۰/۰۰۵	۰/۳۱۵*	سهولت دریافت وام
۰/۰۰۵	۰/۴۲۱**	کاهش بوروکراسی اداری
۰/۰۰۵	۰/۴۱۲**	عدم ارائه وثیقه

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

بررسی نقش صندوق‌های اعتباری خرد در توسعه جامعه محلی

به‌منظور بررسی نقش صندوق‌های اعتباری در توسعه جوامع محلی، از سه مؤلفه توانمندسازی، اشتغال‌زایی و کاهش فقر استفاده شد. با توجه به نرمال‌بودن شاخص‌های مورد مطالعه، از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به این منظور مقادیر شاخص‌های مورد مطالعه با میان نظری (عدد ۳) مقایسه شده است. نتایج این آزمون با توجه به سطح معنی‌داری کوچک‌تر از ۰/۰۵ بیانگر آن است که صندوق‌های توان‌افزایی به ترتیب توانسته است با مؤلفه فقرزدایی و

حمایت مالی با میانگین ۳/۶۲، توانمندسازی با میانگین ۳/۵۲ و اشتغال‌زایی با میانگین ۳/۴۴ مؤثر واقع شود. در مجموع نقش صندوق‌ها در توسعه جامعه محلی با میانگین ۳/۵۰ بالاتر از میانه نظری ارزیابی شده است. مثبت بودن مقدار حداقل و حداکثر در تمامی شاخص‌های مورد مطالعه بیانگر آن است که میانگین جامعه در سه شاخص مورد مطالعه بیشتر از آزمون است که این مسئله بیانگر آن است که صندوق‌های توان‌افزایی نقش مؤثری را در توسعه جامعه محلی ایفا کرده‌اند (جدول ۸).

جدول ۸- بررسی نقش و عملکرد صندوق‌ها در توسعه جامعه محلی

Confidence 95% interval of the difference		اختلاف میانگین	میزان معنی‌داری	آماره T	انحراف معیار	میانگین	مؤلفه‌های بررسی
upper	lower						
۰.۷۷۱	۰.۲۸۵	۰.۵۳۱	۰.۰۰۰	۴.۴۰۱	۰.۷۸۶	۳.۵۲	توانمندسازی
۰.۸۷۵	۰.۳۷۸	۰.۶۳۵	۰.۰۰۰	۵.۱۳۴	۰.۸۰۴	۳.۶۲	فقرزدایی
۰.۷۱۹	۰.۱۷۱	۰.۴۴۴	۰.۰۰۰	۳.۳۰۱	۰.۸۸۵	۳.۴۴	اشتغال‌زایی
۰.۶۵۸	۰.۲۱۲	۰.۵۱۷	۰.۰۰۰	۴.۵۲۶	۰.۷۳۳	۳.۵۰	عملکرد کل صندوق

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

در ادامه برای بررسی میزان همبستگی بین مؤلفه‌های مورد بررسی و توسعه جامعه محلی از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. همانگونه که در جدول ۹ نشان داده شده است، ضریب همبستگی ۰/۴۶۲ بین مؤلفه توانمندسازی با توسعه جامعه محلی وجود دارد و بین مؤلفه فقرزدایی با توسعه ضریب همبستگی ۰/۴۵۱ برقرار است و بین مؤلفه اشتغال‌زایی و توسعه ضریب همبستگی ۰/۴۷۴ را نشان می‌دهد. نتایج بیانگر آن است که رابطه معنی‌داری بین مؤلفه‌های مورد بررسی و توسعه جامعه محلی وجود دارد. این موارد بیانگر آن است که ایجاد صندوق‌های توان‌افزایی تأثیر مستقیمی در توسعه روستایی ایفا کرده است.

جدول ۹- ماتریس همبستگی بین شاخص‌های پژوهش و توسعه

شاخص‌ها	توسعه جامعه محلی
توانمندسازی	ضریب همبستگی *۰/۴۶۲
	سطح معنی‌داری ۰/۰۱۹
فقرزدایی	ضریب همبستگی *۰/۴۵۱
	سطح معنی‌داری ۰/۰۱۹
اشتغال‌زایی	ضریب همبستگی *۰/۴۷۴
	سطح معنی‌داری ۰/۰۱۹

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

نتیجه‌گیری

اعطای اعتبارات خرد در قالب تشکیل صندوق‌های اعتباری از چند دهه گذشته در اشکال مختلف وام‌های قرض‌الحسنه، وام‌های خوداشتغالی، وام‌های ضروری و... در جوامع روستاها توسعه یافته است. از آنجا که در طرح توانمندسازی جوامع محلی بنیاد علوی صرف پرداخت وام و اعتبار مدنظر نبوده و آموزش، هدایت و ارائه مسیر سرمایه‌گذاری وام‌گیرندگان و اهالی روستا نیز مورد توجه بوده، ایجاد صندوق‌های اعتباری از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بر جوامع محلی و ساکنان آن مؤثر بوده است. اعتبارات صندوق توان‌افزایی از طریق، ارتقای

سرمایه‌های اندک روستائیان و تأمین سرمایه در گردش کسب‌وکارها، سبب فراهم کردن فرصت‌های ایجاد کسب‌وکار جدید و به‌ویژه در مشاغل خرد خانگی و توانمندسازی خانواده‌های روستایی شده است. در این مقاله به تبیین دقیق عملکرد این صندوق‌ها در توانمندسازی، فقرزدایی و اشتغالزایی جامعه محلی پرداخته شده است.

یافته‌های حاصل از آزمون‌های آماری t و همبستگی در سطوح معنی‌داری کمتر از ۰.۰۵ بیانگر آن است که صندوق با ارائه تسهیلات مالی و تسعیل و تسریع فرایند دریافت وام در توانمندسازی و اشتغالزایی نقش بسزایی را ایفا کرده است. همچنین تسهیلات اعطایی این صندوق‌ها نقش مؤثری در افزایش درآمد صاحبان کسب‌وکارها، فقرزدایی و فراهم کردن زمینه ایجاد کسب‌وکارهای جدید و کاهش بیکاری فصلی و بیکاری، خوداشتغالی و مهارت‌آموزی و توانمندسازی داشته است. همچنین نتایج تأثیر مقوله‌های مورد بررسی در توسعه جامعه محلی نشان می‌دهد که بین مؤلفه‌های مورد سنجش و توسعه، رابطه معنی‌دار مثبتی وجود دارد. براساس برآوردهای صورت‌گرفته، ضریب همبستگی بین شاخص توسعه محلی با شاخص توانمندسازی برابر با ۰/۴۶۲، ضریب همبستگی بین شاخص توسعه محلی با مؤلفه فقرزدایی ۰/۴۵۱ و ضریب همبستگی بین شاخص توسعه محلی و مؤلفه اشتغالزایی ۰/۴۷۴ است. این امر با یافته‌های مطالعات ساعی و ضیایی (۱۳۹۵)، میرگل و همکاران، (۱۳۹۵)، رضوانی و همکاران، (۱۳۹۴)، قاسمی و احمدی (۱۳۹۸) منطبق است.

در جهت تقویت و تعمیق تأثیرات صندوق‌های اعتباری بر توسعه و توانمندسازی جوامع محلی، اشتغالزایی و فقرزدایی راهبردهای زیر پیشنهاد می‌شود:

شبکه‌ای ساختن (Networking): ایجاد شبکه میان صندوق‌های اعتباری خرد در سطح شهرستان و استان زمینه تجمیع و اشتراک‌گذاری تجارب موفق و ناموفق، منابع مالی و اعتباری، منابع انسانی، دانشی و... خواهد شد. این امر همچنین زمینه اجرای طرح‌ها و پروژه‌های زیرساختی و زیربنایی منطقه‌ای همانند جاده، تأمین آب شرب و کشاورزی و... را با مشارکت منابع و امکانات چندین روستا فراهم خواهد آورد؛ بنابراین در گام دوم اجرای طرح توان‌افزایی جوامع محلی بایستی همزمان با افزایش تعداد روستاهای هدف تمهیدات لازم برای شبکه‌سازی و افزایش ارتباطات و همکاری‌های بین ۳۰ صندوق اعتباری موجود تمهیده شود.

پایدار کردن صندوق‌ها: در حال حاضر به دلیل طراحی مناسب ساختار و فرایندهای اجرایی صندوق‌های اعتباری، این صندوق‌ها از پایداری درونی کافی و مناسبی برخوردار هستند. ویژگی‌هایی چون پس‌اندازمحور بودن، خودگردان بودن، مشارکت جمعی در تصمیم‌گیری‌ها، ضمانت زنجیره‌ای و کنترل اجتماعی، قابلیت ارتباط با منابع مالی رسمی در جهت دسترسی به منابع مالی بیشتر از ویژگی‌های منحصر به فرد صندوق‌های اعتباری بنیاد علوی است؛ اما به دلیل تازه‌تأسیس بودن و پایین بودن تجارب و توان مالی فعالیت و عملکرد این صندوق‌ها می‌تواند به واسطه وقوع اتفاقات و حوادث بیرونی ناپایدار شود. عدم حمایت معنوی و قانونی بنیاد علوی از صندوق‌ها و عدم اجرا به تعهدات خود به اهالی روستا و اعضای صندوق، وقوع حوادث طبیعی همچون خشکسالی و سیل در منطقه و کاهش شدید درآمد اهالی روستاهای هدف، مهاجرت اهالی روستا به شهرهای همجوار به دلیل محدودیت‌های زیرساختی و زیربنایی در منطقه و... از عوامل بیرونی هستند که پایداری صندوق‌های اعتباری را تهدید می‌کند.

تأکید بر توانمندسازی همه‌جانبه: محور اصلی فعالیت صندوق‌های اعتباری تأمین مالی و اعتباری است و بر این اساس شکل‌دهی پس‌انداز و سرمایه‌گذاری توسط اهالی روستا و اعضا جزو اولین اقدامات این طرح است. در این طرح امور مالی و اعتباری به‌عنوان عامل و محرک اصلی فعالیت و مشارکت اهالی مورد توجه قرار گرفته و در کنار

آن اموری چون ارتقای دانش فنی و سطح تخصص، امور اجتماعی و فرهنگی نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. در طول اجرای طرح، امور نام‌برده شده به تدریج و به صورت مرحله‌ای توسط تسهیل‌گران طرح به سرگروه‌های صندوق، اعضای هیئت مدیره و متقاضیان وام آموزش داده می‌شود. این فعالیت‌های آموزشی و ترویجی بایستی به صورت پیوسته و تدریجی در سطح روستا گسترش یابد تا زمینه توانمندسازی همه‌جانبه اعضای صندوق و اهالی روستا را فراهم آورد. استفاده از شیوه‌های نوین و بومی آموزشی و ترویجی و استفاده از متخصصان بومی و دارای سابقه فعالیت تجربی موفق یا ناموفق، بازدید اهالی یا متقاضیان از طرح‌های موفق یا ناموفق منطقه‌ای و استانی و... برخی از راهکارها بر افزایش اثربخشی فعالیت‌های این حوزه است.

راه‌اندازی کلینیک تخصصی-مشاوره‌ای محلی: در سطح محلی روستاهای نزدیک به هم و دارای جغرافیا و آب‌وهوای مشابه دارای ساختار اقتصادی و اجتماعی نسبتاً مشابهی هستند و از این رو با ظرفیت‌ها و موانع مشابهی روبه‌رو هستند. با توسعه و گسترش کسب‌وکارهای محلی و خانگی در سطح یک منطقه نیازمند ارائه تأمین برخی خدمات تخصصی و مشاوره‌ای به صاحبان این کسب‌وکارها در سطح منطقه است. این مهم می‌تواند از طریق راه‌اندازی کلینیک‌های تخصصی-مشاوره‌ای محلی تحقق یابد. بعد از اینکه کسب‌وکارهای محلی و روستایی توسط اعضای صندوق راه‌اندازی یا گسترش داده شده‌اند، رفع مسائل فنی و تخصصی و ارائه مشاوره برای استفاده بیشتر از ظرفیت‌های آن‌ها در پایداری و تداوم فعالیت آن‌ها لازم است؛ بنابراین راه‌اندازی این کلینیک‌ها می‌تواند به افزایش اثربخشی فعالیت‌های صندوق‌های اعتباری خرد در سطح منطقه منجر شود. این امر در مناطقی که با محدودیت‌های زیرساختی ارتباطی و جاده‌ای روبه‌رو هستند (همانند دهستان کوه‌شاه) و تأمین برخی از خدمات تخصصی از شهرهای همجوار هزینه زیادی دارد، اهمیت دوچندان می‌یابد.

منابع

ازکیا، مصطفی؛ حسین ایمانی جاجرمی. (۱۳۸۵). بررسی‌های جامعه‌شناختی عوامل کارایی شوراهای اسلامی شهر، نشریه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، دوره ۲۶، شماره ۲۶، صص ۱۱-۱۷.

https://jnoe.ut.ac.ir/article_۱۴۹۱۴.html

افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین، خلیفه، ابراهیم، پورطاهری، مهدی و عبدالرضا رحمانی فضلی (۱۳۹۵)، تحلیل الگوی مدیریت برنامه‌ریزی فضایی مناطق روستایی در ایران مورد مطالعه: طرح‌های هادی مناطق روستایی استان تهران، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دانشگاه اهر، دوره ۲۰ پاییز ۱۳۹۵ شماره ۳ (پیاپی ۹۳)، صص ۶۱-۱۰۴.

<http://ensani.ir/fa/article/368112/>

بریمانی، فرامرز؛ نیک‌منش، زهرا؛ سهیلا خداوردی. (۱۳۹۱). بررسی نقش اعتبارات خرد در توانمندسازی روستایی، نمونه موردی دهستان لکستان شهرستان سلماس، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دانشگاه خوارزمی، شماره ۱، صص ۶۹-۸۲.

https://c4i2016.khu.ac.ir/serd/browse.php?a_id=1562&slc_lang=fa&sid=1&printcase=1&hbnr=1&hmb=1

حسن‌زاده، علی؛ ارشدی، علی. (۱۳۸۴). نقش اعتبارات خرد در توسعه روستایی، مجموعه مقالات سیزدهمین کنفرانس سیاست‌های پولی و ارزی، تهران، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا، اول، پاییز.

http://eghtesad.iict.ac.ir/article_16628.html

حیدری ثانی، علیرضا؛ دانشور کاخکی، محمود، شاهنوشی، ناصر؛ صبوحی صابونی، محمود. (۱۳۹۹). تحلیل اثرات اعتبارات خُرد بر مؤلفه‌های توسعه پایدار روستایی: به‌کارگیری رهیافت رگرسیون جورسازی براساس نمره تمایل و الگوریتم بوت‌استرپ، نشریه اقتصاد کشاورزی (اقتصاد و کشاورزی)، دانشگاه تهران، دوره ۱۴، شماره ۱، صص ۵۱-۹۳.

<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1082652.html>

خداوردی لو، سهیلا. بریمانی، فرامرز. (۱۳۹۰). بررسی نقش اعتبارات خُرد در توانمندسازی زنان روستایی، مطالعه موردی دهستان لکستان شهرستان سلماس، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دانشگاه خوارزمی، سال اول، شماره اول، صص ۶۹-۸۲.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/۱۰۶۲۷۱۶>

رحمانی، مریم. (۱۳۸۹). نقش شبکه خُرد وام‌دهی در توانمندسازی زنان، مورد مطالعه: روستای پشت‌رود بهم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، دانشگاه اجتماعی.

<https://elmnet.ir/article/۲۹۳۱۰-۱۰۴۳۱۳۰۴>

رضایی گیوشاد، طوبی. (۱۳۸۷). بررسی نقش صندوق‌های اعتباری خُرد بر توانمندسازی جامعه محلی، مطالعه موردی پروژه ترسیب کربن روستای حسین‌آباد خراسان جنوبی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

رضوانی، محمدرضا؛ دربان آستانه، علیرضا؛ احمدآبادی، حسن. (۱۳۹۴). تحلیل اثرات اعتبارات خُرد بر پایداری اقتصاد روستایی، مورد مطالعاتی، اعتبارات خُرد صندوق کارآفرینی امید در شهرستان نیشابور، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۱۳، پیاپی ۲۴، صص ۲۰۹-۲۳۳.

https://jgrd.um.ac.ir/article_31282.html

ساعی، مهدیه؛ ضیایی، سامان. (۱۳۹۵). بررسی اثر صندوق‌های اعتباری خُرد بر کاهش فقر، ایجاد درآمد و اشتغال در استان کرمان، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دانشگاه تهران، دوره دوم، شماره ۴۷، صص ۲۲۷-۲۳۵.

<https://www.magiran.com/paper/۱۵۹۴۹۷۶>

سعدی، حسن؛ عرب مازار، عباس. (۱۳۸۵). بانک کشاورزی و حمایت مالی از زنان سرپرست خانوار روستایی، نگاهی به طرح حضرت زینب کبری (س)، بانک و کشاورزی، صص ۹-۳۳.

<https://www.sid.ir/paper/>

صالحی، مجتبی، رحیمیان، مهدی، غلامرضایی، سعید (۱۳۹۵). تحلیل چالش‌های صندوق‌های اعتبارات خُرد زنان روستایی در استان لرستان، فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، دوره ۱۰، شماره ۲، پیاپی ۳۸.

<https://www.sid.ir/paper/۱۸۹۸۶۶>

شاه‌ولی، منصور؛ عاطفه ملکیان. (۱۳۹۲). طراحی الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی برای توانمندسازی زنان عضو صندوق اعتبارات خُرد روستای لپویی استان فارس با پارادایم توحیدمحور، فصلنامه روستا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی، سال هفدهم، شماره ۳، صص ۴۳-۶۸.

<http://ensani.ir/fa/article/344071>

طالب، مهدی؛ نجفی اصل، زهره. (۱۳۸۶). پیامد اعتبارات خُرد روستایی بر توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار: نگاهی به نتایج طرح حضرت زینب کبری (س) در روستاهای بویین‌زهره، فصلنامه روستا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی، دوره دهم، شماره ۳، صص ۱-۲۵.

http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59297.html

عبدی، عرفان؛ تقدیسی، احمد؛ توکلی، جعفر. (۱۴۰۰). ارزیابی اثر اعتبارات خُرد دولتی بر ابعاد اقتصادی کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی شهرستان جوانرود، استان کرمانشاه، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، سال یازدهم، شماره ۴۲، مرودشت: صص ۱۱۹-۱۳۶.

https://qjds.atu.ac.ir/article_11190.html

فقیری، مژگان؛ زرافشانی، کیومرث؛ بیگی، علی. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر صندوق‌های اعتبارات خرد بر توانمندسازی زنان روستایی استان کرمانشاه، فصلنامه روستا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی، شماره ۱۷، صص ۱-۲۲.

<https://www.sid.ir/paper/498904/fa>

قاسمی، مریم؛ میترا یاراحمدی. (۱۳۹۸). بررسی نقش صندوق کارآفرینی امید در توسعه کسب‌وکارهای کوچک در نواحی روستایی، مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کاشمر، دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه تبریز، سال نهم، شماره ۱، صص ۲۱۹-۲۴۲.

<https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1079354.html>

قاسمی، مریم، احمدی، سودابه (۱۳۹۹)، تحلیل جایگاه روستا در مصوبات هیات دولت ایران بعد از انقلاب اسلامی (مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل محتوا) پژوهشنامه انقلاب اسلامی، دوره ۱۰، شماره ۳۵.

https://journals.basu.ac.ir/article_3620.html

قدیری معصوم، مجتبی؛ احمدی، افسانه. (۱۳۹۳). سازه‌های مؤثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی شهرستان فیروزکوه، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دانشگاه تهران، دوره چهل‌وهفتم، شماره ۴، صص ۷۵۹-۷۷۲.

https://jhgr.ut.ac.ir/article_52462.html

قنبری، یوسف؛ نوری، راضیه. (۱۳۹۶). ارزیابی نقش کمیته امداد امام خمینی در توسعه اشتغال پایدار روستاها، فصلنامه اقتصاد اسلامی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، دوره شانزدهم، شماره ۶۴، صص ۱۱۷-۱۴۶.

http://eghtesad.iict.ac.ir/article_24104.html

محقق‌نیا، محمدجواد؛ علی اکبری باوفا گلپان. (۱۳۹۶). شناسایی عوامل مؤثر بر تأمین مالی خرد در ایران، پژوهشنامه اقتصادی، دانشگاه علامه طباطبایی، سال هفدهم، شماره ۲، پیاپی ۱۶۵، صص ۱۹۸-۲۴۱.

https://joer.atu.ac.ir/article_7851.html

معظمی، میترا؛ حیدری، طائفه. (۱۳۸۵). بررسی پوشش و پایداری برنامه‌های اعتبار خرد، مطالعه موردی صندوق اعتباری خرد برای زنان روستایی، مجموعه مقالات همایش اعتبارات خرد توسعه روستایی و فقرزدایی، تهران، صص ۳۰۹-۳۲۹.

<https://www.sid.ir/search/journal/paper>

میرگل، احمد؛ میرگل، سمیه. (۱۳۹۵). نقش صندوق کارآفرینی امید در ایجاد اشتغال برای زنان سرپرست خانوار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی، همایش ملی شرکت‌های دانش‌بنیان فرصت‌ها و چالش‌ها و نقش آن در توسعه پایدار کشور، چابهار، دانشگاه پیام نور سیستان و بلوچستان.

<https://civilica.com/doc/714627/>

نظری، عبدالحمید؛ عادل، جواد. (۱۳۹۰). مقایسه اثربخشی اعتبارات خرد بر اقشار جامعه روستایی در نواحی کوهستانی و دشتی شهرستان آزادشهر، فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران، دانشگاه تهران، دوره جدید، سال نهم، شماره ۳۱، صص ۱۹۱-۲۱۴.

<https://www.sid.ir/paper/150478/fa>

نظریان، زهرا، مقدم، کبری (۱۳۹۲)، بررسی عوامل مؤثر بر رشد کارآفرینی در کسب و کارهای کوچک (SMEs) دانش بنیان مستقر در پارک علم و فناوری استان گیلان، نشریه صنعت و دانشگاه، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، پاییز و زمستان ۱۳۹۲، شماره ۲۱-۲۲.

<https://elmnet.ir/author>

Ali Al-shami et al (2017), The effect of microfinance on women's empowerment: Evidence from Malaysia, Asian Journal of Women's Studies 22(3):318-337.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/12259276.2016.1205378>

Alsop, Ruth, Frost, Bertelsen, Mette & Holland, Jeremy (2006). Empowerment in Practice: From Analysis to Implementation. world bank.

<https://books.google.com/books>

Barens, Carolyn and Erica Keogh (1999). An Assessment of the Impact of Zambuko's Micro-Enterprise Program in Zimbabwe: Baseline Finding, USAID AIMS Project Brief 23. ashington. D. C. USAI.

https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACF380.pdf

Drèze J. and Sen, A.K. (2013). An Uncertain Glory, India and Its Contradictions. Penguin.

<https://aud.ac.in/uploads/1/admission/admissions2016/Reading%201.pdf>

Dunn, W. (1997) The Impact of Sensory Processing Abilities on the Daily Lives of Young Children and Their Families: A Conceptual Model. Infants & Young Children, 9, 23-35.

<https://doi.org/10.1097/00001163-199704000-00005>

Escap, L. (1996), Form Citizen Participation to Community Empowerment, American Journal of Community Psychology, October 1995, Volume 23, Lssue 5, P657-676.

<https://aud.ac.in/uploads/1/admission/admissions2016/Reading%201.pdf>

Fasoranti, M. M. (201۷). The influence of micro-credit on poverty alleviation among rural dwellers: A case study of Akoko North West Local Government Area of Ondo State. African Journal of Business Management, 4(8), 1438-1446.

https://academicjournals.org/article/article1380734730_Fasoranti.pdf

Hulme D. & P. Mosley (1996). Finance against Poverty. London: Routledge.

<https://www.scirp.org/>

IFAD, (2003), PROGRAMME OF WORK AND ADMINISTRATIVE BUDGET OF IFAD FOR 2003, Rome, 10-11 December.

<https://webapps.ifad.org/members/eb/77/docs/EB-2002-77-R-5.pdf>

Karlan, Ho Le Phi., (2003), The Role of Social Capital to Access Rural Credit: A case study at Dinh Cu and Van Quat Dong village in coastal of Thua Thien Hue province- Vietnam, Department of Urban and Rural Development, Swedish University of Agricultural sciences, MasterThesis No 56.

<https://stud.epsilon.slu.se/2543/>

Kellett, Nicole Coffey (2009). Empowering women: Microfinance, development, and relations of inequality in the south central Peruvian highlands (Ph.D. thesis). Philosophy Anthropology, The University of New Mexico.

<https://www.academia.edu/1339265>

Khandker, Shahidur R. (1998). Fighting Poverty with Microcredit: Experience in Bangladesh. New York: OxfordUniversity Press.

<https://documents1.worldbank.org/>

Lavoic, M. (2002): Women and Microcredit in Vietnam, Anthropology department, Laval university.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=07ef69e5c50d35bdfc4870596a8fd46ca6162740>

Maclsaac. N.(1997) The role of Microcredit in Poverty Reduction and promoting Gender Equity, South Asia Partnership Canada, June 12.

<http://gadguatemala.weebly.com>

Morduch, Jonathan. (1998). Does Microfinance Really Help the Poor?: New Evidence from Flagship Programs in Bangladesh. Unpublished Manuscript. Cambridge. MA: Department of Economics and HIID. Harvard University.

<http://www.c3l.uni-oldenburg.de/cde/OMDE625/Sen/Sen-intro.pdf>

Montgomery, Heather; Weiss, John. 2005. Great Expectations: Microfinance and Poverty Reduction in Asia and Latin America.

<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/157174/adbi-rp63.pdf>

Park, A. and C. Ren (20\1). Microfinance with Chinese Characteristics. World Development, Vol. 29. No.1. pp:39-62.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0305750X00000875>

Phan, C. T., Sun, S., Zhou, Z. Y., & Beg, R. (2019). Does microcredit increase household food consumption? A study of rural Vietnam. Journal of Asian Economics, 62: 39-51.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1049007818302549>

Pitt, Mark M. and Shaidur R. Khndker (1996). Household and Intrahousehold Impact of the Grameen Bank and Similar Targeted Credit Programs in Bangladesh. World Bank Discussion Paper 320. Washington D. C. World Bank.

<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/0-8213-3594-4>

Pitt, Mark M.; Khandker, and J. Cartwright (2003). Dose Micro-Credit Empower Women? Evidence from Bangladesh. World Bank Policy Research Working Paper 2998. Washington D.C.: World Bank.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=636360

Salwa, A. H. F., Azahari, A. M.(2013), Success Factors of Successful Microcredit Entrepreneurs: Empirical Evidence from Malaysia, International Journal of Business and Social Science, Vol. 4, No. 5, PP. 153-159.

<https://www.researchgate.net/profile/Joni-Borhan-2>

Sen, A. (1999). Development as freedom. Oxford: Oxford University Press.

<http://www.c3l.uni-oldenburg.de/cde/OMDE625/Sen/Sen-intro.pdf>

Schreiner, M. (1999) Self-Employment, Microenterprise, and the Poorest Americans, Social Service Review, Vol. 73, No. 4, pp. 496-523

<https://www.researchgate.net/publication/249162808>

Stern, N., Dethier, J., and Rogers, F.: Growth and Empowerment. Making Development Happen, (2005)" Journal of Economics, Springer, vol. 87(1), pages 90-93, January.

https://www.academia.edu/2000394/Growth_and_Empowerment_Making_Development_Happen

